

גרעיני התיישבות בפריפריה: הפרטה או הלאמה?

יעל שמריהו ישרון, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, הפקולטה לניהול, אוניברסיטת בן גוריון בנגב

בשנות הקמתה של מדינת ישראל, ליישוב הפריפריה נודעה חשיבות לאומית של חיזוק שליטה טריטוריאלית בספר. ההנדסה הדמוגרפית כללה כך הפניית מהגרים אל הפריפריה והקמת ערי הפיתוח על ידי המדינה באופן גלוי ולעיתים כפוי. עם עלייתו של העידן הנאו ליברלי בישראל, הנדסת המרחב מופרטת לידי כוחות כלכליים וחברתיים וכוללת גם מטרות חברתיות-כלכליות. המדינה מעודדת הגירה של עמותות התיישבות אידיאולוגיות לפריפריה ולערים המעורבות, מתוך תפיסה הרואה באוכלוסייה הבאה מבחוץ, המתוארת כצעירה, משכילה, בעלת יוזמה ו"אידיאליסטית", ככוח העשוי לתרום לצמיחה חברתית-כלכלית של הערים ותושביהן.

המחקר הנוכחי מתמקד במדיניות ההתיישבות של עמותת איילים וגרעינים תורניים בערים עכו, לוד וירוחם. שאלת המחקר המרכזית הן מה הם היחסים הנוצרים בין לאומיות ונאו-ליברליזם כפי שהללו משתקפים במרחבים השונים ובתפיסותיהם ופעילויותיהם של השחקנים המעורבים בתהליך? באלו מרחבים ונסיבות נוצר מתח בין ההגיונות ובאלו שילוב?

המחקר ישתמש במונח "אתנו-גינטריפיקציה מוסדית" (State-led-Ethno-gentrification) על מנת למפות ולהסביר את היחסים בין ההגיון הכלכלי והאתנו-לאומי במדיניות ההתיישבות האידיאולוגית בפריפריה ובערים המעורבות ולתאר את השלכותיה על היחסים הנרקמים בין תושבים ומתיישבים ועל התעוררותה של התנגדות מקומית.

תרומת המחקר הנוכחי היא במיפוי דפוסים שונים של אתנו-גינטריפיקציה (במרחבים ובקרב השחקנים השונים) המרחיבים את הידע המחקרי אודות היחסים המורכבים בין לאומיות ונאו ליברליזם. בנוסף, המחקר תורם בהבנת תפקידה המרכזי של המדינה בתהליכי אתנו-גינטריפיקציה ויחסיה עם החברה. לבסוף, למחקר תרומה יישומית- חברתית להעלאת סוגיות של מעמד והיררכיות חברתיות ואתנו-לאומיות למודעות וקריאה לפעולה משתפת בין קובעי מדיניות ברמה המדינית והעירונית, עמותות התיישבות ותושבים וותיקים.